

Jaarverslag DBNL 2019

Algemeen

De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) is een digitale collectie van teksten die behoren tot de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis van de vroegste tijd tot heden. De collectie representeert het hele Nederlandse taalgebied en komt tot stand door een samenwerking tussen de Taalunie, de Vlaamse Erfgoedbibliotheken en de KB te Den Haag.

Jubileum

Het jaar 2019 stond in het teken van het twintigjarig bestaan van de DBNL. Gedurende het hele jaar werd op verschillende momenten en manieren stilgestaan bij dit jubileum, onder meer door:

- Een feestelijke middag bij Vlaams-Nederlands Huis deBuren te Brussel met (oud-)medewerkers en andere betrokkenen.
- De lancering van de 10-delige reeks [Geschiedenis van de Nederlandse Literatuur](#) op DBNL.
- Het gedicht '[volledig volmaakte oneetbare harde schijf der letteren](#)', geschreven door Tsead Bruinja, dichter des vaderlands van Nederland.
- Een samenwerking met de redactie van [Vooys, tijdschrift voor letteren](#), met als resultaat een themanummer over *digital humanities* met een prominente rol daarin voor DBNL.

Uitvoering beleidsplan en samenvatting

Daarnaast werd verder gewerkt aan de uitvoering van de afspraken in het [DBNL Beleidsplan 2018-2020](#). Dit beleidsplan richt zich op het optimaliseren van de inhoud, de kwaliteit en het gebruik van de DBNL-collectie in Vlaanderen, Nederland en daarbuiten, in verschillende vormen en via verschillende kanalen. Het beleid bevat de volgende vier krachtlijnen:

- *Terug tot de kern: de kracht van de DBNL is de unieke collectie van in hoge kwaliteit gedigitaliseerde teksten. Die collectie zal verder worden uitgebreid en geoptimaliseerd.* Daarvoor zijn in 2019 o.a. 263.648 pagina's in hoogwaardige kwaliteit beschikbaar gesteld, de auteurswebsites ontvlochten, auteurspagina's opgeschoond en selectiecriteria voor content geformuleerd voor extra focus.

- *Groter bereik: de DBNL streeft naar een zo groot mogelijk publiek binnen het taalgebied én daarbuiten. Daarvoor worden meer structurele verbanden aangebracht met externe bronnen, worden er initiatieven opgezet voor hergebruik en zal de communicatie met (potentiële) gebruikers verbeterd worden.*

In 2019 is het gebruik van DBNL gestegen met 12% tot 4.689.828 bezoeken. De metadata van DBNL is opgenomen in de Linked Data Publicatieomgeving van de KB en de DBNL-auteursthesaurus en de *Nederlandse Thesaurus Auteursnamen* (NTA) zijn aan elkaar gekoppeld. Ook is er een koppeling gelegd met het Vlaamse online poëzieplatform Poëzie-Centraal. Daarnaast waren er diverse promotieacties in het

kader van het jubileum en is er een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd met als resultaat een 8.1.

- *Meer Vlaanderen in de DBNL, meer DBNL in Vlaanderen: er wordt gewerkt aan betere beschikbaarheid van Vlaams materiaal en aan een grotere bekendheid van de DBNL in Vlaanderen.*

In 2019 is het aantal bezoeken uit Vlaanderen toegenomen met 22% tot 712.541. Dit komt o.a. door meer zichtbaarheid van de Vlaamse collectie in nieuwsbrieven en andere communicatie. Daarnaast is er een pilootproject gestart voor het klaren van Vlaamse tijdschriftentitels, zijn er afspraken gemaakt over het digitaliseren van de bruiklenen van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience en zijn er 150 Vlaamse titels aan de DBNL toegevoegd.

- *Samenwerking en uitwisseling: er wordt actief samengewerkt met diverse relevante actoren om de uitwisseling van expertise te verbeteren en het draagvlak van de DBNL te vergroten.*

In het afgelopen jaar is er samengewerkt met diverse tijdschriftredacties, uitgevers en auteurs ten behoeve van beschikbaarstelling, met Poëziecentrum Gent voor Poëzie-Centraal, met diverse onderzoekers en zijn er via de afdeling dataservices diverse verzoeken voor het gebruik van DBNL-data voor onderzoek gehonoreerd.

Organisatie

Commissie DBNL

De Commissie DBNL bepaalt het beleid en zorgt ervoor dat de DBNL als een gezamenlijk Nederlands-Vlaams programma wordt beheerd en gepresenteerd. In de Commissie DBNL zijn de Taalunie, de KB en de Vlaamse Erfgoedbibliotheeken vertegenwoordigd.

Werkgroep Content

De Werkgroep Content adviseert de Commissie DBNL over de samenstelling van de collectie. In 2019 heeft de Werkgroep onder meer geadviseerd over secundaire literatuur (monografieën en tijdschriften), jeugdliteratuur en taalkunde op DBNL. In die laatste twee gevallen is daarbij gebruik gemaakt van de expertise van verschillende leden van de Pool van deskundigen, een groep van inhoudelijke experts op relevante terreinen voor de DBNL. Daarnaast heeft de Werkgroep advies uitgebracht over 42 door gebruikers ingediende digitaliseringsverzoeken, waarvan er 32 konden worden gehonoreerd.

Belangrijkste ontwikkelingen

Beleid & organisatie

Integratie DBNL in KB

Bij de overgang van de DBNL naar de KB in 2015 werd een programma gestart om personeel, processen en techniek te integreren binnen de KB-organisatie. Op 30 juni werd dit integratieprogramma formeel afgerond. Binnen dit programma zijn de volgende resultaten behaald:

- Veilige opslag: DBNL-data zijn ondergebracht binnen de KB en er is een backup-mechanisme gerealiseerd.
- Ontvlechting auteurswebsites: de aan DBNL verbonden websites *mennoterbraak.nl*, *eduperron.nl* en *willemfrederikhermans.nl* zijn elders ondergebracht. Dit sluit aan bij de beleidskrachtlijn ‘Terug tot de kern’.
- DBNL in de KB-gegevensarchitectuur (KBGA): de DBNL-data zouden ondergebracht worden in de KBGA om daarmee o.a. het beschikbaar stellen van DBNL-content in Delpher mogelijk te maken. Voortschrijdend inzicht heeft echter geleid tot de conclusie dat het direct beschikbaar stellen van DBNL-content in Delpher niet wenselijk is, omdat daarmee essentiële onderdelen van de collectie verloren gaan voor gebruikers (m.n. verrijkingen). Wel zijn DBNL-boeken vindbaar gemaakt in Delpher.
- Hergebruik DBNL-data: de metadata van DBNL zijn opgenomen in de Linked Data Publicatieomgeving van de KB en in Wikidata. Daarnaast zijn de DBNL-auteursthesaurus en de *Nederlandse Thesaurus Auteursnamen* (NTA) aan elkaar gekoppeld.

Auteursrechten

De overeenkomsten met de Nederlandse auteursrechtorganisaties stichting Lira en stichting Pictoright werden verlengd. Het gaat om collectieve regelingen voor het werk van beeldmakers en Nederlandse schrijvers dat beschikbaar gesteld wordt op DBNL. Dankzij deze overeenkomsten is individuele rechtenklaring niet langer nodig. Deze overeenkomsten zijn slechts in beperkte mate van toepassing op het werk van Vlaamse auteurs of werk dat in Vlaanderen is uitgegeven.

Content & projecten

Tellingentool

In het najaar van 2019 werd een beta-versie van de zogenaamde tellingentool opgeleverd. Deze tool geeft meer inzicht in de collectiesamenstelling, doordat informatie wordt verschaft over zaken als de verdeling van beschikbare werken door de eeuwen heen en de beschikbaarheid van werken geschreven door vrouwen. Dankzij deze tool kan beter worden bepaald waar eventuele hiaten in de DBNL-collectie zitten. De tool zal in 2020 verder worden getest en definitief in gebruik worden genomen.

Project Chronicling Novelty

In 2019 werden de eerste 33 teksten beschikbaar gesteld op DBNL die werden gedigitaliseerd ten behoeve van het door NWO gefinancierde onderzoeksproject ‘Chronicling novelty. New knowledge in the Netherlands, 1500-1850’ onder leiding van Prof. dr. Judith Pollmann (Universiteit Leiden) en dr. Erika Kuijpers (Vrije Universiteit). In totaal omvat het project zo’n 250 lokale kronieken. Het onderzoeksteam gebruikt de gedigitaliseerde teksten om met digitale methoden onderzoek te doen naar de veranderende lokale verspreiding en acceptatie van nieuwe kennis in deze periode. Ongeveer 70 kronieken die al eerder werden gedrukt worden nu gedigitaliseerd volgens DBNL-standaarden, en vervolgens verrijkt door vrijwilligers van VeleHanden/Picturae ten behoeve van het onderzoeksproject. Hierna komen ze online beschikbaar voor iedereen via DBNL.

Website

Verbetering zoekfunctionaliteit

De zoekfunctionaliteit op dbnl.org wordt door gebruikers van DBNL al jaren als belangrijkste verbeterpunt genoemd. Om die reden werd in augustus een zogenaamd *usability*-onderzoek uitgevoerd naar de zoekfunctionaliteit op dbnl.org. Hieraan namen zowel ervaren als nieuwe DBNL-gebruikers deel. Dit onderzoek heeft geleid tot een aantal concrete verbeterpunten, waarvan een deel in 2019 is aangepakt:

- Gewogen zoekresultaten: bij het tonen van zoeksuggesties en zoekresultaten voor titels en auteurs worden nieuwe wegingscriteria meegenomen. Daardoor worden relevantere zoeksuggesties en zoekresultaten weergegeven voor ingevoerde titels of auteursnamen.
- Titels en auteurs zijn beter vindbaar, ook als de gebruiker niet de volledige titel of naam ingeeft.
- Het zoeken op de combinatie van een auteursnaam en een titel is verbeterd.

In 2020 zal verder worden gewerkt aan de filterfunctionaliteit (uitgebreid zoeken) en de weergave van zoekresultaten.

Aanpassing auteurspagina's

De auteurspagina's op dbnl.org leidden soms tot verwarring bij gebruikers. Mede door de lengte van de overzichten werd ten onrechte gesuggereerd dat het ging om complete bibliografieën. Tegelijkertijd waren veel titels in deze overzichten niet aanwezig in de DBNL-collectie, terwijl zij soms wel aanklikbaar waren. De auteurspagina's zijn aangepast, zodat alleen titels getoond worden die in de DBNL-collectie beschikbaar zijn óf waarover secundaire literatuur aanwezig is in de DBNL-collectie.

Toegankelijkheid dbnl.org

In september is door een extern bureau een onderzoek uitgevoerd naar de digitale toegankelijkheid van dbnl.org voor mensen met een functiebeperking. Dit onderzoek vond plaats in het kader van de wettelijke plicht van overheidswebsites om aan de internationale toegankelijkheidsrichtlijnen WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines) te voldoen. Uit het onderzoek bleek dat op verschillende terreinen verbetering wenselijk is, waaronder het kleurcontrast en de mogelijkheden te navigeren met behulp van een toetsenbord. Inmiddels zijn de eerste verbeteringen aan de website doorgevoerd.

Communicatie

Klanttevredenheidsonderzoek

In juni werd een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd door middel van een enquête op de website. DBNL scoorde daarbij een 8,1. Ongeveer een derde van de respondenten raadpleegt DBNL dagelijks of meerdere keren per week, met name voor wetenschappelijk onderzoek. Deze bezoekers hebben vooral belangstelling voor de wetenschappelijke en literaire tijdschriften. Andere typen gebruikers zijn vooral geïnteresseerd in primaire literatuur.

Als verbeterpunten werden met name genoemd de zoekfunctionaliteit, de gebruiksvriendelijkheid van de website en de beschikbaarheid van recent materiaal. In 2019 is waar mogelijk een begin gemaakt met het realiseren van deze verbeteringen.

DBNL-dag

Op 8 november vond de DBNL-dag plaats bij de KB in Den Haag. Zo'n 50 enthousiaste DBNL-gebruikers kregen een kijkje achter de schermen, konden vragen stellen en gingen aan de slag met schatgraven in de DBNL. Het was een geslaagde middag. Bekijk [hier](#) een filmverslag van de DBNL-dag.

Ontwikkelingen Vlaanderen

Net als in 2018 heeft de Vlaamse Overheid de DBNL in 2019 ondersteund in het kader van haar internationale cultuurbeleid door de vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheken een toelage van €40.000 toe te bedelen voor de realisatie van:

- De structurele vertegenwoordiging van Vlaanderen in de DBNL
- De grotere zichtbaarheid van de DBNL in Vlaanderen

De subsidie werd door de vzw Vlaamse Erfgoedbibliotheken aangewend voor de verloning van een speciaal daartoe aangeworven projectmedewerker. Deze projectmedewerker is het eerste aanspreekpunt voor de DBNL in Vlaanderen, fungeert als secretaris voor de werkgroep content en helpt bij de algemene uitvoering van de DBNL. De krachtlijn 'Meer Vlaanderen in de DBNL, meer DBNL in Vlaanderen' staat centraal in het takenpakket van de medewerker. Er werden verschillende projecten uitgevoerd, waaronder:

Bruikleenprocedure EHC

In 2018-2020 wordt getracht een inhaalbeweging te realiseren op het vlak van de beschikbaarheid van Vlaamse teksten in de DBNL. Daarom werd binnen het netwerk van de Vlaamse Erfgoedbibliotheken een procedure afgesproken om werken uit Vlaamse collecties aan te leveren. In 2019 kwam deze procedure op gang en in februari 2020 vertrekken er ruim 100 monografieën en 34 tijdschrifttitels van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience richting de KB voor digitalisering ten behoeve van beschikbaarstelling op DBNL.

Rechten

Omdat voor Vlaamse werken op DBNL nog geen collectieve auteursrechtregeling bestaat, is individuele rechtenklaring noodzakelijk om deze beschikbaar te kunnen stellen. Dit is een tijdrovend en arbeidsintensief proces. Om de beschikbaarheid van Vlaams materiaal op DBNL te verbeteren, werd in 2019 verder ingezet op drie terreinen:

- intensivering van individuele rechtenklaring;
- pilootproject Vlaamse tijdschriften;
- betrokkenheid implementatie DSM-richtlijn.

Pilootproject Vlaamse tijdschriften

Er werd een pilootproject gestart om de beschikbaarheid van Vlaamse tijdschriften op DBNL te verbeteren. Het gaat om in Vlaanderen uitgegeven tijdschriften die al volledig gedigitaliseerd zijn,

maar die op dit moment niet volledig online beschikbaar kunnen worden gesteld vanwege auteursrechtelijke beperkingen. Binnen dit pilootproject worden afspraken gemaakt met uitgevers om daarin verbetering te brengen. Auteurs en andere rechthebbenden houden uiteraard de mogelijkheid om toestemming te weigeren voor beschikbaarstelling van hun werk op DBNL.

Betrokkenheid implementatie DSM-richtlijn

De DBNL heeft actief deelgenomen aan de vergaderingen van de gebruikersgroep van FARO (Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed) en SA&S (Vlaams Samenwerkingsverband Auteursrecht & Samenleving) over de implementatie van de DSM-Richtlijn. In de gebruikersgroep zitten diverse cultuur- en erfgoedinstellingen en worden deze over diverse onderwerpen omtrent auteursrecht in de cultuursector, waaronder het implementatieproces van de DSM-richtlijn, geïnformeerd door jurist Joris Deene. In 2020 willen we dit engagement verdiepen door (kern)lid te worden van SA&S zodat we beter geïnformeerd zijn over de juiste beïnvloedingsmomenten in het Belgische implementatieproces en kunnen deelnemen aan stakeholderdialogen.

Aangroei collectie

In het afgelopen jaar is het aantal pagina's dat in productie is genomen flink gestegen ten opzichte van 2018. Dat komt enerzijds doordat het aantal pagina's dat in 2018 in productie werd genomen, enigszins achterbleef, en anderzijds doordat er in het laatste kwartaal van 2019 extra werk in productie werd genomen.

De beschikbaarstelling van pagina's is in 2019 gedaald ten opzicht van 2018. Dat komt onder andere doordat er in 2018 relatief weinig pagina's in productie werden genomen (die konden daardoor ook niet beschikbaar worden gesteld), er relatief meer pagina's beschikbaar werden gesteld en doordat een aantal titels die in de planning stonden vanwege nog nader te definiëren afspraken met uitgevers niet beschikbaar gesteld kunnen worden.

	2019	2018
Inproductiename o.b.v. Taalunie-financiering	271.643 (17%)	232.503
Beschikbaarstelling o.b.v. Taalunie-financiering	250.609 (-18%)	304.800
Inproductiename o.b.v. Taalunie-financiering + externe financiering	277.886 (3%)	269.973
Beschikbaarstelling o.b.v. Taalunie-financiering + externe financiering	263.648 (-16%)	313.140

In totaal waren er op 31 december 2019 ruim 17.000 titels beschikbaar in de DBNL, met een totale omvang van ruim 4,8 miljoen pagina's. Het aantal beschikbare e-books nam toe van ruim 4.700 naar 5.450.

Gebbruiksgegevens

Dbnl.org

Mede als gevolg van de publiciteit rond het jubileum is het gebruik van dbnl.org flink toegenomen. Vooral opvallend is de toename van het aantal bezoeken en bezoekers uit Vlaanderen. 14% van het aantal bezoeken leidde tot een download van een e-book.

		2019	2018
dbnl.org	Bezoeken	4.689.828 (+12%)	4.170.106
	Bezoekers	3.034.035 (+14%)	2.661.430
	Paginaweergaven	13.306.235 (+7%)	12.460.750
Nederland	Bezoeken	3.293.845 (+12%)	2.942.338
	Bezoekers	2.132.679 (+15%)	1.860.504
	Paginaweergaven	9.211.875 (+6%)	8.636.458
Vlaanderen	Bezoeken	712.541 (+22%)	586.344
	Bezoekers	462.295 (+25%)	370.334
	Paginaweergaven	2.083.497 (+12%)	1.859.216

Verwante websites

Het gebruik van de aan DBNL verbonden website literatuurgeschiedenis.nl blijft onverminderd hoog. De tot voor kort aan DBNL verbonden auteurswebsites trekken nog altijd een bescheiden aantal bezoekers.

		2019	2018
literatuurgeschiedenis.nl	Bezoeken	495.452	472.484
Eduperron.nl	Bezoeken	3.276	3.853
Mennoterbraak.nl	Bezoeken	5.785*	11.901
Willemfrederikhermans.nl	Bezoeken	9.626*	11.541

* cijfers bezoeken mennoterbraak.nl en willemfrederikhermans.nl gemeten t/m november 2019 (hierna zijn de websites overgedragen).

Algemeen Letterkundig Lexicon (ALL)

Na de lancering van de mogelijkheid om gedeelten van het Lexicon direct te downloaden in oktober 2017 nam het aantal reguliere bezoekers aan het ALL af. Inmiddels lijkt het gebruik gestabiliseerd op ruim 116.000 bezoeken en bijna 220.000 paginaweergaven. Het aantal downloads van deellixica is in 2019 flink toegenomen tot zo'n 16.000. Daarbij was het Lexicon van literaire genres het meest populair.

Dataservices

In 2019 heeft de DBNL een twintigtal verzoeken ontvangen voor het leveren van data waarvan de meeste verzoeken ingewilligd konden worden (zie ook hierboven het project Chronicling Novelty).

Nieuwsbrief

Met de maandelijkse nieuwsbrief worden gebruikers geïnformeerd over de collectie en de ontwikkelingen rond DBNL. In 2019 werd de rubriek 'De schatkamer van...' geïntroduceerd, waarin bekende Nederlanders en Vlamingen vertelden over hun schatten uit de DBNL. Het aantal nieuwsbriefabonnees vertoonde een toename van 4.875 naar 5.339.

Hoogtepunten 2019

- Op 3 januari werd Publiek Domein Dag 2019 gevierd in de KB. Op deze dag wordt stilgestaan bij het werk van makers waarvan het auteursrecht verlopen is omdat zij 70 jaar geleden overleden zijn en waarvan dientengevolge het werk vrij mag worden hergebruikt. Op deze dag werd onder meer aandacht besteed aan werk van Cissy van Marxveldt en Emiel Flerackers dat op DBNL beschikbaar is.
- Op 4 mei werd DBNL-dienstcoördinator Ryanne Keltjens geïnterviewd voor het radioprogramma De Taalstaat op NPO1, naar aanleiding van het jubileum. Luister [hier](#) het interview terug.
- Op 14 november vond de jaarlijkse release plaats van het Algemeen Letterkundig Lexicon (ALL) op DBNL. Er werden negentien lemmata en zo'n tachtig afbeeldingen toegevoegd. Het ALL omvat inmiddels 4.618 lemmata.
- In het kader van een samenwerking met [LitLab](#) werden in mei vijf werken beschikbaar gesteld op DBNL die kunnen worden gerekend tot het genre van de Toekomstliteratuur. LitLab is een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek op de middelbare school
- DBNL-vertegenwoordigers verzorgden presentaties bij verschillende evenementen en congressen, waaronder het DRONGO talenfestival in Nijmegen, de cultuurdagen van CANON cultuurcel in Antwerpen, een symposium over de Synode van Dordrecht aan de Vrije Universiteit Amsterdam.
- Er verschenen artikelen over DBNL in diverse media, waaronder *Onze Taal*, *Bibliotheekblad*, *De Informatieprofessional* en *Levende Talen Magazine*.

